

Kérdőív pszichológiai tesztek alkalmazásáról a bírák esetében– az IAJ felmérés eredményei

Az Olaszországi Nemzeti Kutatási Tanács Jogi Informatikai és Igazságszolgáltatási Rendszerek Intézetének /IGSG-CNR/ Bolognai Tagozata részéről Marco Fabri professzor 2024. március 11-én javasolta a Nemzetközi Bírói Egyesület /IAJ/ Főtitkárának, Giacomo Obertonak, hogy köröztessen az IAJ nemzeti egyesületei között egy nagyon rövid kérdőívet a pszichometrikus/pszichikai alkalmassági/pszichológiai tesztek használatáról (vagy annak hiányáról) a bírák felvétele/kiválasztása/értékelése során.

Ez a dokumentum a felmérés végső eredményeit tartalmazza, amely az első ilyen a nemzeti igazságügyi egyesületek körében.

A kérdőív három kérdésből állt, azzal, hogy lehetséges volt azokhoz megjegyzést fűzni. Az első kérdés az új bírák kiválasztási folyamata során a pszichológiai vagy pszichikai alkalmassági (vagy hasonló) tesztek létezését érintette. A második kérdés a teszt legalább becsült súlyára vonatkozott a jelölt teljeskörű értékelése során. A harmadik kérdés arra kérdezett rá, hogy vajon előreláthatólag lesznek-e pszichológiai vagy pszichikai alkalmassági (vagy hasonló) tesztek a bírói életpálya során, például kinevezéskor magasabb bíróságra vagy egy igazságügyi hivatal élére. Érdekes emlékeztetni arra, hogy számos országban a bírói és ügyészi funkciók elválnak egymástól; ezért a kapott válaszok főleg a bírákat érintik. A kérdőívet világszerte összesen 56 bírói egyesület töltötte ki, az IAJ 92 tagja közül. A válaszolók közül 32 tartozott az Európai Regionális Csoportba (EAJ), 9 az Afrikai Csoportba, 10 a Latin-amerikai Csoportba és 7 az ANAO /Ázsia, Észak-Amerika, Óceánia/ Csoportba.

Az alábbi 30 egyesület válaszolta azt, hogy országukban használnak pszichológiai vagy pszichikai alkalmassági (vagy hasonló) teszteket a bírák kezdeti kiválasztása során:

Ausztria	Lettország
Benin	Litvánia
Brazília	Luxemburg
Chile	Magyarország
Cseh Köztársaság	Mexikó
Dominikai Köztársaság	Moldova
Ecuador	Mozambik
Észtország	Mongólia
Finnország	Olaszország
Fülöp-szigetek	Örményország
Georgia/Grúzia	Panama
Görögország	Peru
Hollandia	Portugália
Horvátország	Szlovákia
Kazahsztán	Tunézia

A következő 26 egyesület válaszolta, hogy országukban nem használnak pszichológiai vagy pszichikai alkalmassági (vagy hasonló) teszteket a bírák kezdeti kiválasztása során:

Anglia és Wales	Liechtenstein
Azerbajdzsán	Libéria

Ausztrália	Németország
Bolívia	Norvégia
Bosznia és Hercegovina	Sao Tomé és Príncipe
Burkina Faso	Skócia
Ciprus	Spanyolország
Dánia	Svájc
Dél-Afrika	Svédország
Franciaország	Szerbia
Gabon	Szlovénia
Guinea (Conakry)	Tajvan
Kanada	USA

Az első kérdésre a válaszoló egyesületek által nyújtott információt illetően megjegyezzük, hogy például az ausztriai egyesület hozzátette, miszerint a tesztet több évvel ezelőtt egy olyan nagy feltűnést keltő és erőszakos ügy következményeként vezették be, amelyben egy nyilvánvaló mentális rendellenességben szenvedő bíró volt érintett. Spanyolország jelezte, hogy nem alkalmaznak ilyen tesztet, azonban a képzési időszak alatt a Bíróképző Intézet bármilyen problémát jelenthet. Franciaországban a teszt létezett, de néhány év után eltörölték; azonban az új bírák és ügyészek felvételi eljárásába bevonnak pszichológust, akinek a szerepét mélyebben fel kellene tárni. Szlovéniában a pszichikai alkalmassági tesztek bevezetését több alkalommal megvitatták, de eddig nem született döntés ebben a kérdésben. Beninben a teszt elkészítésére csak a kezdeti képzési időszak végén kerül sor.

Ami Olaszországot illeti, a Minisztertanács az utóbbi időben elfogadott egy törvényerejű rendeletet (44. szám, kelt 2024. március 28.), amely kiegészítő és helyesbítő rendelkezéseket tartalmaz a 150. számú törvényerejű rendelethez, amelyet 2022. október 10. napján fogadtak el a 2021. szeptember 27. napján kelt 134. számú törvény szerint, amely felhatalmazta a Kormányt, hogy hozzon rendelkezéseket a büntető tárgyalások hatékonysága érdekében és a helyreállító igazságszolgáltatás terén, úgyszintén intézkedéseket a bírósági eljárások gyors befejezése érdekében. A 44/2024. törvényerejű rendelet többek között biztosítja a pszichikai alkalmassági teszt bevezetését annak érdekében, hogy kiértékeljék azokat a pályázókat, akik a bírói kar soraiba kívánnak kerülni, és, hogy felmérjék a bíraskodási tevékenység gyakorlására bármely okból való alkalmatlanságot. Az említett rendelet által bevezetett pszichikai alkalmassági meghallgatást a 2026 évtől induló felvételi eljárásokban fogják alkalmazni. Az Olasz Nemzeti Bírói és Ügyészi Egyesület (ANM) aggodalmát fejezte ki a legutóbbi reform kapcsán. Rámutattak, hogy nemcsak a jogszabály új rendelkezései bizonyulnak hibásnak akár a jogalkotási folyamat tekintetében (ténylegesen, a rendelkezéseket egy törvényerejű rendelettel iktatták be, amelyet a kormány az országgyűlés által korábban elfogadott felhatalmazási törvény alapján alkotott, amely azonban egyik szakaszában sem rendelkezett pszichikai alkalmassági teszt bevezetéséről), de ugyanezek a rendelkezések alkalmasak a teljes rendes bírói kar elhiteltelenítésére, mivel a közvélemény előtt azt az ötletet vetik fel, hogy sürgőssé vált a bírák pszichikai alkalmasságának felmérése. Továbbá, az ilyen tesztek bevezetése elkerülhetetlen késedelmeket fog előidézni a felvételi eljárásokban. Az ezzel kapcsolatos 2024. április 6-án kiadott közlemény itt olvasható: https://www.associazionemagistrati.it/allegati/anm-su-test-psicoattitudinali_2.pdf

A 30 ország közül, amelyekben alkalmazzák a tesztet, néhány nem szolgáltatott adatot annak becsült súlyáról a teljeskörű értékelés során, néhányan azt választották, hogy nem a végső értékelés céljaira szánták, 24 ország értékeli 20-30 % körül (10 %-tól 50 %-ig terjedő skálán). Néhány országban (Horvátország, Portugália, Szlovákia, Peru, Tunézia) a pszichikai

alkalmassági tesztnak láthatólag döntő szerepe van, amennyiben egy negatív értékelés kizárja a jelölt felvételét. Braziliában a teszt eredménye nem kötelező erejű, de figyelembe vehető. Kazahsztánban a pszichológiai teszt sikeres teljesítése előfeltétele a bírójelöltek kiválasztását vezető bizottság tagjai általi meghallgatásnak.

Több ország (például Finnország, Lettország, Litvánia, Norvégia, Hollandia, Szlovákia, Svédország) jelezte, hogy a bírói életpálya során egy pszichikai alkalmassági felmérés szükséges, amikor a bírót magasabb bíróságra vagy igazgatási pozícióba léptetik elő. Amennyire tudjuk, Hollandia esetében az igazgatási pozícióhoz a hangsúly minden bizonnyal az alkalmassági felmérésen van, inkább, mint a pszichikai alkalmasságon (hozzá kell tennünk, ennek a rövid feljegyzésnek a szerkesztése során, az „igen/nem” kérdésre adott válasz és az egyesületek által hozzáfűzött észrevételek közti ellenmondás esetén az utóbbit vettük figyelembe).

Braziliában a már hivatalban lévő bírákat csak abban az esetben vetik alá pszichológiai tesztnak, ha valamilyen pszichés zavar jeleit mutatják; az ilyen vizsgálat célja az lenne, hogy lehetővé tegyék az egészségi okból való lemondást. Más országok (például Tunézia) is kiemelték, hogy a Bírói Tanács közbeléphet, ha a bíró pszichés problémák jeleit mutatja.

Kanadában, amikor mentális egészségi problémát azonosítanak, a Főbíró felelőssége a beavatkozás, az ügy megvitatása és annak biztosítása, hogy megfelelő lépéseket tegyenek (például a továbbiakban nem végezhető ítélkezési tevékenység, amíg a jó egészségi állapot adekvát orvosi igazolására nem kerül sor; ha az orvosi információ súlyos problémát tár fel, mint például az Alzheimer-kór, a továbbiakban az ítélkezés nem folytatható és a bíráktól elvárják az egészségi okból való nyugdíjba vonulást). Peruban a bírákat valamennyi szinten hét évente alávetik ilyen tesztnak. Úgyszintén a Fülöp-szigeteken az előmenetel céljából, a hivatalban lévő bíráktól is elvárják, hogy pszichológiai vizsgálatok sorozatán essenek át, amelyek az Igazságügyi és Ügyvédi Tanács felvételi eljárásában szükségesek.

A német válaszó éppen ellenkezőleg, kifejtette, hogy a már hivatalban lévő bírák kötelező pszichometrikus/pszichológiai tesztelését egyértelműen vissza kell utasítani, mivel az könnyen adhat lehetőséget olyan visszaélésekre, hogy bizonyos bíráktól megszabaduljanak, és a bírói függetlenség elvének sérelmével járhat.

Az IAJ Főtitkára hálás köszönetét fejezi ki a Olaszországi Nemzeti Kutatási Tanács Jogi Informatikai és Igazságszolgáltatási Rendszerek Intézetének /IGSG-CNR/ Bolognai Tagozata részéről Marco Fabri professzornak a kérdőív elkészítése és a felmérés eredményeinek értékelése során tanúsított értékes együttműködéséért.

Giacomo Oberto
Főtitkár
Nemzetközi Bírói Egyesület